DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)
20. oktober 1993 *

I sag C-338/92,

Compagnie d'entreprise CFE SA, Bruxelles, ved advokaterne Y. Hannequart og A. Delvaux, Liège, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat G. Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

sagsøger,

mod

Europa-Parlamentet, først ved juridisk konsulent J. Campinos, som befuldmægtiget, bistået af D. Petersheim, Den Juridiske Tjeneste, og af advokat V. Van Houtte-Van Poppel, Bruxelles, og dernæst ved D. Petersheim og advokat Van Houtte-Van Poppel, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat J. Loesch, 8, rue Zithe,

sagsøgt,

angående en påstand om betaling af visse beløb i forbindelse med udførelsen af en bygge- og anlægskontrakt,

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, G.F. Mancini, og dommerne F.A. Schockweiler og J.L. Murray,

generaladvokat: W. Van Gerven
justitssekretær: fuldmægtig D. Louterman-Hubeau,

* Processprog: fransk.

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at parterne har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 10. juni 1993,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 15. juli 1993,

afsagt følgende

Dom

1 Ved stævning indgivet til Domstolens Justitskontor den 11. august 1992 har Compagnie d'entreprise CFE (herefter benævnt »CFE«) i medfør af EKSF-traktatens artikel 42, EØF-traktatens artikel 181 og Euratom-traktatens artikel 153 anlagt sag med påstand om, at Europa-Parlamentet (herefter benævnt »Parlamentet«) tilpligtes at betale visse beløb i forbindelse med udførelsen af en bygge- og anlægskontrakt.

2 Denne kontrakt er underlagt belgisk ret, nemlig Code civil, kongelig anordning af 22. april 1977 om offentlige bygge- og anlægskontrakter, leverings- og tjenesteydelseskontrakter (*Moniteur belge* af 26.7.1977, s. 9552, herefter benævnt »kongelig anordning«) og ministeriel bekendtgørelse af 10. august 1977, der indeholder de almindelige udbudsbetingelser for offentlige bygge- og anlægskontrakter, leverings- og tjenesteydelseskontrakter (*Moniteur belge* af 8.9.1977, s. 10931, herefter benævnt »almindelige udbudsbetingelser«) samt nogle særlige udbudsbetingelser.

3 Tvisten omhandler tre punkter. Det første angår CFE's krav vedrørende en prisajourføring af dets bud på grund af Parlamentets forsinkede ordreafgivelse; det andet angår et betalingskrav vedrørende opsætning af gipsplader, der ifølge CFE ikke var omfattet af den oprindelige ordre. Det tredje punkt angår et betalingskrav vedrørende opsætning og genopsætning af vægbeklædning, hvilket ifølge CFE udgjorde en supplerende ydelse.

4 Hvad nærmere angår sagens faktiske omstændigheder, særligt kontraktens indgåelse og opfyldelse samt de retlige og kontraktlige bestemmelser, der regulerer forholdet mellem parterne, retsforhandlingernes forløb samt parternes anbringender og argumenter henvises til retsmøderapporten. Disse omstændigheder omtales kun i det følgende i det omfang, det er nødvendigt for forståelsen af Domstolens argumentation.

Kravet vedrørende prisajourføring

5 CFE kræver en prisajourføring af dets bud med 1 689 055 BFR. I stævningen kræver det ajourføring fra den dag, hvor ordren blev afgivet, dvs. den 18. juli 1988, hvorimod det i replikken har anført, at denne ajourføring skyldes anvendelsen af en teknisk beregningsformel vedrørende prisændringer i perioden fra marts 1988, hvor ordren skulle have været afgivet, til slutningen af oktober 1988, hvor CFE skulle have genforhandlet nye priser med sine underleverandører.

6 Til støtte for sit krav påberåber CFE sig principalt artikel 16, stk. 1, i de almindelige udbudsbetingelser, hvorefter det kan gøre Parlamentets forsinkede ordreafgivelse gældende uanset en bestemmelse i kontrakten, der udelukker enhver prisændring, og subsidiært artikel 16, stk. 2, i de almindelige udbudsbetingelser, der giver den tilbudsgiver, hvis tilbud er blevet antaget, og som har lidt væsentligt tab, ret til at kræve kontrakten ændret, såfremt der opstår uforudsigelige omstændigheder.

7 Parlamentet gør gældende, at CFE i replikken har foretaget en væsentlig ændring af sit krav, og at dette derfor i medfør af artikel 42, stk. 1, i Domstolens procesreglement må afvises.

8 Ved bedømmelsen af dette krav sondrer Parlamentet mellem perioden forud for kontraktindgåelsen og den egentlige kontraktperiode. Hvad angår perioden forud for kontraktindgåelsen, gør det gældende, at CFE kunne have påberåbt sig artikel 38 i de almindelige udbudsbetingelser, der i tilfælde af forsinket kontraktindgåelse

giver den tilbudsgiver, hvis tilbud er blevet antaget, ret til at nægte at underskrive kontrakten eller til at kræve en ekstrabetaling. Hvad angår selve kontraktperioden, gør Parlamentet gældende, at betingelserne for at anvende artikel 16, stk. 1 og 2, ikke er opfyldt, og selv om de var, opfyldte CFE ikke de i artikel 16, stk. 3 og 4, i de almindelige udbudsbetingelser fastsatte materielle betingelser og formkrav.

9 Hvad angår formaliteten bemærkes, at kravet angår en prisajourføring af buddet, der skyldes en forsinket kontrakttildeling, og at det i stævningen krævede beløb i øvrigt ikke er blevet ændret i replikken. Den i replikken indeholdte oplysning, hvorefter dette beløb er fremkommet ved at anvende en teknisk beregningsformel vedrørende prisændringer for den periode, der løber fra den dato, hvor kontrakten skulle have været tildelt, til den dato, hvor kontrakterne med underleverandørerne blev genforhandlet, udgør kun en forklaring på det krævede beløb og kan ikke betragtes som en ændring af kravet under sagen. Følgelig kan CFE's krav antages til realitetsbehandling.

10 Hvad angår realiteten bemærkes for det første — som generaladvokaten har konstateret i punkt 9 i forslaget til afgørelse — at de i de særlige udbudsbetingelser indeholdte forskellige frister for buddets gyldighed, meddelelse af valg af tilbudsgiver samt påbegyndelsen og færdiggørelsen af arbejder, hvilke frister alle er præciseret i retsmøderapporten, ikke kan føre til den konklusion, at disse ikke er bindende.

11 Det bemærkes derefter, at hvad angår kontraktindgåelsen, har CFE ved meddelelsen af ordren undladt at gøre en påstået forsinkelse af meddelelsen af denne ordre gældende, som den eventuelt har ret til i medfør af artikel 38 i de almindelige udbudsbetingelser.

12 Det bemærkes endelig, at CFE ikke har godtgjort, at der forelå forsinkelse, langsommelighed eller andre forhold i artikel 16, stk. 1, i de almindelige udbudsbetin-

gelsers forstand, der kunne tilregnes Parlamentet, som har overholdt de i de særlige udbudsbetingelser indeholdte frister for valg af tilbudsgiver. CFE har heller ikke godtgjort, at det har lidt et væsentligt tab, der ikke med rimelighed kunne forudses som anført i artikel 16, stk. 2. Som generaladvokaten har anført i punkt 12 i forslaget til afgørelse, kan det ikke af belgisk retspraksis herom udledes, at den af sagsøgeren anførte prisstigning på 4% udgør et væsentligt tab. I øvrigt kan CFE heller ikke gøre gældende, at det ikke med rimelighed kunne forudse denne prisstigning og ej heller undgå konsekvenserne heraf, idet det så hurtigt som muligt efter den 21. juni 1988 — hvor valget af den tilbudsgiver, hvis tilbud var blevet antaget, blev meddelt — kunne have indgået kontrakter med sine underleverandører.

13 Under alle omstændigheder bemærkes det, at CFE har undladt straks, i henhold til artikel 16, stk. 1 og 2, at informere bygherren om omstændighederne og inden for de fastsatte frister at indgive behørigt begrundede og specificerede klager og begæringer i overensstemmelse med artikel 16, stk. 3 og 4.

14 Sagsøgeren kan derfor ikke gives medhold i sit første krav.

Betalingskravet vedrørende opsætning af gipsplader

15 CFE har anført, at arbejdet med opsætningen af gipsplader hverken var omfattet af de særlige udbudsbetingelser eller af arkitektens detaljerede planer og derfor udgør et supplerende arbejde, for hvilket CFE i medfør af artikel 42 i de almindelige udbudsbetingelser har krav på et beløb af 215 437 BFR.

16 Heroverfor har Europa-Parlamentet anført, at det omtvistede arbejde er omfattet af artikel 5.1.5 i de særlige udbudsbetingelser, og at det, selv hvis det ikke var

nævnt i de detaljerede planer, skulle udføres af den tilbudsgiver, hvis tilbud er blevet antaget, som arbejde, der var supplerende, men nødvendigt, i den i artikel A 5.2 i de særlige udbudsbetingelser forudsatte betydning. Under alle omstændigheder skulle CFE have meddelt bygherren, at det var af den opfattelse, at dette arbejde ikke var i overensstemmelse med kontraktbestemmelserne.

17 Det bemærkes, at det klart fremgår af artikel 5.1.5 i de særlige udbudsbetingelser, at det pågældende arbejde omfatter alle skillevægge i de tre konferencerum, og at samtlige skillevægge skal monteres fra gulv til loft.

18 Det bemærkes endvidere, at CFE ikke i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel B 16.3 i de særlige udbudsbetingelser ved rekommanderet brev har meddelt bygherren, at ordren for dette arbejde efter dets opfattelse var i strid med de i kontrakten indeholdte bestemmelser.

19 Sagsøgeren kan derfor heller ikke gives medhold i sit andet krav.

Betalingskravet vedrørende opsætning og genopsætning af vægbeklædning

20 CFE har anført, at nedtagningen og genopsætningen af vægbeklædning udgør en supplerende ydelse, der ikke er indeholdt i den oprindelige kontrakt, og at Parlamentet i medfør af artikel 42 i de almindelige udbudsbetingelser skal betale CFE et beløb på 393 600 BFR.

21 Parlamentet har anført, at dette arbejde henhører under de til sagsøgeren betroede opgaver, og at betingelserne i artikel 42 ikke er opfyldt.

22 Det bemærkes — som generaladvokaten har fremført i punkt 17 i forslaget til afgørelse — at det pågældende arbejde skal betragtes som snedkerarbejde i ordets bredeste forstand, der henhører under den til CFE betroede levering 5.1, eller i det mindste som et supplerende arbejde i den i artikel A 2.2 i de særlige udbudsbetingelser forudsatte betydning.

23 Under alle omstændigheder tillader artikel 42 i de særlige udbudsbetingelser kun, at den tilbudsgiver, hvis tilbud er blevet antaget, udfører et arbejde, der giver anledning til yderligere udgifter, såfremt han forinden har udarbejdet et overslag samt fået Parlamentets skriftlige tilladelse. CFE har imidlertid udført arbejdet uden at påberåbe sig, at det drejede sig om supplerende ydelser, og uden at have benyttet sig af den i artikel 42 indeholdte procedure.

24 Sagsøgeren kan derfor ikke gives medhold i sit tredje krav, hvorfor sagsøgte bør frifindes i det hele.

Sagens omkostninger

25 Ifølge procesreglementets artikel 69, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger. Sagsøgeren har tabt sagen og pålægges derfor at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

1) Europa-Parlamentet frifindes.

2) Sagsøgeren betaler sagens omkostninger.

Mancini Schockweiler Murray

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 20. oktober 1993.

J.-G. Giraud

Justitssekretær

G.F. Mancini

Formand for Anden Afdeling